

Strawberry fields forever in Andalucia

*Let me take you down, 'cos I'm going to
Strawberry Fields.
Everything is real and so much to get hung about.
Strawberry Fields forever*

*Emine Kale
Spes. i klinisk psykologi/rådgiver
Nasjonalt kompetanseenhet for minoritetshelse (NAKMI)
OUS*

Emine Kale

Jeg er på vei til jordbæråkrene i Syd Spania, med ”Strawberry Fields” i ørene. Da John Lennon skrev teksten til denne sangen i Almeria i 1966 (som for anledningen er endret litt her), hadde han ingen anelse av at nettopp Almeria og de sydlige delene av Andulucia om noen tiår skulle ende opp med å bli Europas ”strawberry fields”. I denne fruktbare delen av Andulucia har det i de senere årene vokst opp noe av store dimensjoner, som, – satt på spissen – kan karakteriseres som ”moderne slaveri..” Dette gjelder tusenvis av papirløse immigranter fra sør for Sahara og Nord Afrika på jakt etter et bedre liv i Spania. Vi kjører fra Sevilla til Huelva Costa sørøst i Spania, for å treffe kontaktpersoner som hjelper forskere fra Universidad de Sevilla med å rekruttere immigranter til et forskningsprosjekt om deres levekår og helse. Vi kjører forbi kilometervis med jordbæråkre som er dekket av plast i et frodig grønt landskap badet i regn. Sammen med meg i bilen er professor i sosialpsykologi Manuel Garcia -Ramirez og Ph.d student Rocio Garrido Munoz. Rocio er selv fra Huelva, og er ansatt i prosjektet for å gjennomføre denne undersøkelsen.

Bilde 1. Strawberry fields

Emine Kale

Faren til Rocio er lokalkjent og tar oss med på en “sightseeing” ut i feltet slik at vi får et innblikk i de vanskelige livsforhold mange lever under. Enkle flermanns- bunkere uten ordentlig sanitæranlegg like ved åkrene taler sin tydelige tale. Vi prater med en gårdsansatt og en arbeiderkvinne fra Romania. Hun er en av de heldige som har fått plass på en flermannsbunker på gården. Spørsmålet om legal- illegal blir avfeid med latter av gårdsstyreren. Hun sier det spiller ingen rolle for henne om de har papirene i orden eller ikke. For henne finnes det bare to grupper av arbeidere: de som er flinke og de som ikke er det. Kvinner som reiser alene fra Romania og Øst-Europa, er arbeidsomme sier hun. Hun er oppgitt over myndighetene og EU’s innstramming av reglene som ikke lenger gir folk fra Romania fri innreise og arbeidstillatelse til andre EU land. Hun sier bøndene trosser myndighetene og ansetter dem allikevel. Utfordringen for myndigheter og lokalbefolkningen for øvrig er at det er flere tusen illegale enslige menn fra Afrika (Marokko og landene sør for Sahara) som oppholder seg i skogene i det sydlige Spania og lever i fattigdom og under uverdige forhold i “hytter” som de selv har laget av materiale de har rasket sammen. De utgjør et synlig innslag i lokalmiljøet i helgene. Noen av de lokale vi snakket med på en kafeteria, forteller at det oppstår spenninger når mannlige innvandrere oppholder seg på offentlige arenaer. På barene er de uønsket av flere grunner: de kjøper ikke drikke, de andre kundene klager over at det lukter av dem, osv.

En papirløs kvinne vi snakket med forteller at det lokale politiet noen ganger hjelper dem med klær og mat. Vi blir nysgjerrig på denne historien og oppsøker den lokale politistasjonen (Guardia Civil) for å få mer informasjon om forholdene og snakke med en navngitt politimann som har vært særlig hjelpsom. Han snakker gjerne om politiets dilemmaer: De skal påse på at loven blir overholdt, men samtidig kan de ikke la være å hjelpe de aller svakeste. Så de hjelper folk, men ikke åpenlyst. Når jeg ber om å få ta et bilde av ham, endrer stemningen seg og den overordnede på stasjonen blir varslet. Han forteller om en journalist fra The New York Times som var der for 2 år siden for å lage en reportasje om papirløse fra Afrika og de elendige livsforholdene de lever under. (Reportasjen kan fremdeles leses på nettsidene: <http://www.nytimes.com/2011/05/26/world/europe/26migrants.html?pagewanted=1&r>

≡4) Lokale politikere mislikte publisiteten rundt dette temaet. Nærgående spørsmål er derfor ikke ønskelig. Man ønsker, som New York Times journalisten skriver, å beholde dette som en ”open secret”: Alle vet om det, men ingen vil snakke med utenforstående om det.

Spania: Europas dør, venteværelse og buffer

Spania er så mangt: Landet som er blitt hjem for tusenvis av ”klimaflyktninger” fra Norge, landet som aldri slutter å fascinere oss med sin historie, befolkningssammensetning, natur, mat, klima og musikk, og landet som gjennom århundrer har vært møteplass for forskjellige folkegrupper og religioner.. I tillegg til romersk tilstedeværelse, var halvøya underlagt muslimsk (maurisk) herredømme i nærmere åtte hundre år. Hovedstaden Cordoba var et blomstrende sentrum i Europa innen vitenskap og kunst. I dag kan man beundre restene av vidunderlig maurisk arkitektur, slik som Giralda i Sevilla; en tidligere moské, nå katedral og et symbol på subtil skjønnhet fra forgangne tider.

Bilde 2. Giralda i Sevilla

Spania var en ledende stormakt på 16- og 17- hundretallet takket være rikdommer fra koloniene som ble erobret etter at Columbus dro av gårde vestover fra Huelva i 1492. I følge Wikipedia kan man anslå at ca 6 millioner spanjoler har emigrert til Amerika frem til første halv del av 19-hundre tallet. Det anslås

at en tredjedel av dagens befolkning i Latin Amerika er etterkommere av spanske og portugisiske innvandrere og man estimerer at ca 2 millioner spanjoler har emigrert til andre europeiske land etter 1960.

Med nærmere 50 millioner innbyggere, er dagens Spania er det 3. største landet i EU. Landets andel av Europas immigranter har vokst ganske sterkt de siste årene: Ca 6 millioner (12%) av befolkningen har innvandrebakgrunn. Av disse har ca. 40 % bakgrunn fra tidligere spanske kolonier i Latin Amerika, 15 % fra Nord Afrika og østeuropeisk land, og en mindre andel fra landene sør for Sahara (<http://en.wikipedia.org/wiki/Spain>). Mens innvandringen stadig øker til landet pga den økonomiske krisen og den høye arbeidsledighet en (som nå er på 25 % blant spanjoler og 40 % blant immigranter i Sevilla), har en tredje bølge av utflytting begynt.: Mange tusener av unge spanjoler flytter til Syd Amerika og til andre europeiske land for å skaffe seg en bedre framtid.

Coalicion para el Estudio de la Salud, el Poder y la Diversidad (CESPYD)

Foranledningen til denne turen er et stipend jeg fikk fra EU's utviklingsprogram "Adapting European health systems to diversity (ADAPT) til et kort opphold ved Universidad de Sevilla. Professor Manuel Garcia-Ramirez ved Avdeling for sosialpsykologi på det psykologiske fakultet er, i likhet med NAKMI, medlem av ADAPT-nettverket og min vert. Han underviser både på undergraduate og master programmet innen fagområdet sosial- og samfunnspsykologi. Masterprogrammet han organiserer, "Psicologia de la Intervencion Social y Comunitaria," har eksistert i flere år og er et av de seks master programmene på fakultetet. Han forteller også om et tverrfaglig masterprogram; Internasjonal migrasjon, helse og sosialt arbeid, som nettopp er etablert med ham som initiativtaker.

En viktig målsetning med dette besøket var å få mer kjennskap til deres forskningsprosjekter knyttet til immigrantbefolkningen. Paraplyprosjektet "Coalicion para el Estudio de la Salud, el Poder y la Diversidad (CESPYD)" (Coalition for the Study of Health, Power and Diversity) er et samarbeidsprosjekt, finansiert gjennom EU-midler og med flere aktører i Andalucia,

Emine Kale

hvor hovedmålsetningen er å studere helse- og migrasjonsprosesser utifra et samfunns- og frigjøringspsykologisk perspektiv. Forskere med tverrfaglig bakgrunn fra universitetene i Sevilla og Almeria inngår i dette samarbeidet, inkludert deres samarbeidspartnere, slik som lokale frivillige innvandrersorganisasjoner. Nettverket har også etablert samarbeid med flere forskningsinstitusjoner på internasjonalt nivå, herunder Utrecht University og University of Illinois i Chicago.

Flere community-baserte delprosjekter med sikte på å bidra til å forbedre helsen blant immigranter fra lavinntektsland og heve kompetansen blant helsearbeiderne innenfor migrasjonshelse, inngår i dette samarbeidet. Et av de pågående prosjektene sikter på å bygge opp omsorgstjenester og kulturell kompetanse hos helsepersonell ved å bruke blant annet narrative metoder og identifisere ”best practices”. CESPYD er en del av et større nettverk (hvor NAKMI også deltar) bestående av en tverrfaglig forskergruppe fra ca 20 universiteter i Europa i regi av EU (HOME-COST – Health and social care for Immigrants and Ethnic minorities). CESPYD har som mål å heve kvaliteten og samordne arbeidet innen helse og omsorgstjenester rettet mot migrant-befolkningen i medlemslandene.

Bilde 3. Prof. Manuel Garcie-Ramirez på sitt kontor.

Prof. Garcie-Ramirez som er prosjektleder, snakker entusiastisk om viktigheten av å involvere innvandremiljøer i forskningen for å formulere målene, men også om å utforme intervensjoner som kan treffe målgruppens behov. Han mener at bare på den måten er det mulig å få kunnskap om deres hverdagsliv, inkludert deres erfaring med undertrykking i form av diskriminering, fattigdom og sosial fragmentering. Med en samarbeidende og reflekterende forskningsmetodologi kan man bidra til ”empowerment” prosesser i disse miljøene, mener han.

LA DIVERSIDAD CULTURAL ES PROSPERIDAD

NO AL RACISMO SANITARIO

Jeg blir invitert med i toget som blir arrangert på den internasjonale dagen mot rasisme og fremmedfrykt den 21. mars under ”No al racismo sanitario”-banneret, Prof. Garcie-Ramirez og flere forskere ved CESPYPD skal delta. Dette er en anledning til å protestere mot en lovendring som ble vedtatt i fjor som gjør slutt på fritt helsetilbud til papirløse immigranter og arbeidsledige. På ettermiddagen lages det plakater, brosjyrer skrives, kopieres og deles ut på universitetet. Da er prof. Ramirez en brennende engasjert aktivist. Å delta i slike demonstrasjoner er viktig av flere grunner sier han, ikke minst for å vise solidaritet med gruppene vi samarbeider med og for å være synlig i nettverket.

Bilde 4 Forskere fra CESPYPD på tog: **No al racismo sanitario**

Demonstrasjonen på kvelden, med flere hundre deltagere, viser seg å være et fyrverkeri av folkemusikk, folkedrakter og folkedans fra syd- og mellomamerikanske land.

Bilde 5, 6, 7. ”No al recorte de prestaciones sanitaria a personas inmigrantes” (Nei til kutt i helsetilbud til innvandrere)

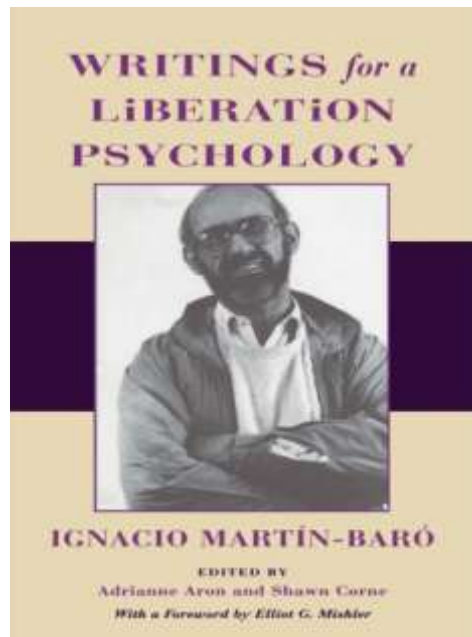
Liberty psychology: Hva er det?

Som det også ble påpekt av en psykologistudent ganske nylig (Søreide, 2012), er frigjøringspsykologi etter alt å dømme fortsatt fraværende i profesjonsutdanningen. Dette til tross for at kvinnefrigjøringskampen har hatt en utslagsgivende påvirkning i samfunnet. Et unntak i norsk psykologisammenheng i den senere tid er Prof. Nora Sveaas. Hun har vært en markert stemme innen politisk psykologi i Norge i mange år og er en frontfigur i innsatsen for flyktninger som har vært utsatt for politisert vold. Menneskerettighetsutvalget i Psykologforeningen, som har eksistert siden 1998 og hvor Sveaas har vært leder, har vært opptatt av å styrke forholdet mellom menneskerettigheter og psykologi som fag og profesjon, både nasjonalt og internasjonalt.

I løpet av besøket snakker jeg med prof. Manuel Garcia Ramirez om hans eget sterke engasjement for frigjøringspsykologi. Han sier dette best kan forstås på bakgrunn av historiske begivenheter og psykologiens utvikling i det spanske samfunn. General Franco's strengt konservative regimet kom til makten etter flere års blodig borgerkamp i 1930-årene og var influert av både fascisme, nasjonalistisk strømninger i Europa og den mektige katolske kirken. Til hans død i 1975 var psykologien som fag nærmest ikke-eksisterende i Spania. Faget ble forbudt fordi det ble assosiert med marxistisk ideologi. All utdanning i psykologi startet igjen etter 1975 og i Andalusia er det nå annen generasjon av psykologer som driver frem samfunns- og frigjøringspsykologi med en klare anti-diktatorisk politisk holdning. Dette skjer i solidaritet med fattige og underprivilegerte grupper. Han minner om at det var mye å ta tak i for psykologer etter Francos død. Samfunnspsykologer har engasjert seg i livssituasjonen til mange forsømte grupper i samfunnet, for eksempel psykiatriske pasienter, funksjonshemmede og homofile. I de senere årene har de blitt oppmerksomme på innvandrere fra lavinntektsland som en marginalisert gruppe. Frigjøringspsykologi vektlegger en down-

up og empowerment modell for at de berørte skal forstå sin situasjon bedre, og ta tak i utfordringene for selv å kunne endre sin livssituasjon. Han mener psykologer bør jobbe på flere nivåer, også med samfunnsstrukturer som muliggjør disse endringene. Han snakker engasjert om undertrykkende samfunnsstrukturer og psykopolitisk frigjøring og psykologers plikt til å hjelpe mennesker å få til forandring.

Samfunnspsykologi og frigjøringspsykologi, med fokus på undertrykkende samfunnsstrukturer og sosial rettferdighet, har alltid hatt en sterk posisjon i Sør- og mellom Amerika – ikke minst i Spania. Mange, i likhet med ham selv, er inspirert av sosialpsykolog og Jesuittprest Ignacio Martin-Baro, pioneren innen frigjøringspsykologi som tok Latin Amerika med storm i 1980 årene. Martín –Baró (1942-1989) var født i Spania, studerte filosofi, teologi og psykologi. El Salvador ble hans ”adopterte” hjemland. Mellom 1977 og 79 han tok Ph.d innen sosial og organisasjonspsykologi på University of Chicago. I den korte tiden han levde etter at han reiste tilbake til El Salvador, rakk han blant annet å være rektor på “Universidad Centroamericana” og leder for et forskningsinstitutt ”University Institutt of Public opinion (IUDOP)”. Hans arbeider var særlig vanskelig å svelge for makthaverne, fordi hans funn fra undersøkelsene gjennomført på hans institutt talte imot de offisielle versjonene.

Bildet 8. "Writings for a Liberation Psychology", Ignacio Martín-Baró, Harvard University Press, 1994. (Utgitt pånytt i 2011)

Han sa en gang til en Nord amerikansk kollega: *"In your country it's publish or perish. In ours, it's publish and perish."* Dette ble også hans skjebne. Han ble myrdet i 1989 av maktbaberne. Prof. Garcia er tydelig berørt av hans historie, men tilføyer at hans ideer fortsetter å inspirere mange psykologer i Latin Amerika. Martín –Baró rakk i sitt korte 47-årige liv å skrive en rekke viktige fagartikler og bøker, og var i ferd med å snu opp ned på den psykologiske teoriverdenen for å lage en latin amerikansk psykologi. Han var kritisk til nordamerikansk dominans og ideen om en universell psykologi, og mente at all psykologi burde være forankret i egne lokale historisk-kontekstuelle forhold. Han var for en kritisk psykologi og utfordret psykologer til å ta ansvar for sin sosiale posisjon og privilegier for å utfordre status quo.

Mens jeg merker at jeg blir nysgjerrig på denne opprørske sosialpsykologen, tenker jeg på "Peace psychology" som jeg kjenner til. Er dette en del av frigjøringspsykologien?

Svaret finner jeg først og fremst i boka *Psychology of Liberation. Theory and applications* (2009). Etter å ha definert psykologiens misjon som ”the promotion of human well-being” beskriver Christie og O’Hall i forordet frigjøringspsykologi som et paradigme/orientering for psykologisk praksis og refleksjon. De mener frigjøringspsykologi er samfunns- og sosialpsykologi med en blanding av politisk og pedagogisk psykologi i praksis. (s. 4-5). De sammenligner nordamerikansk ”Peace psykologi” som hadde sin gullalder i kaldkrigsårene i 1980 med frigjøringspsykologi slikt:

“Liberation psychology also challenges theory and practice in peace psychology, much of which is comfortably organized around a corpus of literature on conflict management and resolution, approaches to human relations that can be powerful tools of the status quo, at times reducing tension in conflictual relationships, while conveniently leaving the social order uncontested. Since the Cold War, it has become increasingly apparent in the peace psychology literature that sustainable forms of peace require not only the absence of violence (negative peace) but also the ongoing pursuit of social justice (positive peace) through nonviolent means that transform relationships and structures. Clearly, liberation psychology nudges peace psychology to shift emphasis from tension reduction to tension induction and from a reliance on the power of top-down approaches to bottom-up movements for social change (s.7.)”

Videre, i likhet med Martín-Baró, mener de at frigjøringspsykologi (fremdeles) utfordrer mainstream psykologi:

“... Not surprisingly, the liberation approach does not always sit comfortably with mainstream psychology because the tenets of liberation psychology challenge the dominant Western psychological perspective, which embraces an individualistic, decontextualized, and objective view of the Other. In contrast, liberation psychology is committed to praxis which frames problems within the context of oppressors and oppressed and pursues theory and practices that benefit the oppressed. From the perspective of liberation psychologists, change happens on the personal and political levels and everyone is affected by the liberation process, even the oppressor who benefits by becoming emancipated from a sense of alienation (s.7). “

Tilbake til Oslo

Å komme til en død stille påske i Oslo fra en Santa-Samena preget Sevilla føles som å komme til et annet planet. Masse inntrykk og informasjon skal fordøyes og tankene svirrer rundt i hodet, mens jeg forsøker å oppsummere reisen. En følelse og et spørsmål trer i forgrunnen. Først følelsen: En frustrasjon over ikke å ha stiftet kjennskap med frigjøringspsykologien under min psykologiutdanning i to land (den egentlige

”majoritespsykologien”, ifølge Kagıtcıbası, 2007). Deretter spørsmålet: Kan frigjøringspsykologi bidra til å utvide norske psykologers forståelsesrammer? I likhet med Sveaass og Øverås(2009), tror jeg potensialet er langt større enn vi hittil har ant.

Referanser

Kağıtçıbaşı, Ç. **Family, Self, and Human Development Across Cultures. Theory and Applications.** Second Ed. 2007, LEA publishers, NJ.

Martin- Baro I. **Writings for a Liberation Psychology.** Aron A & Corne S. (Eds). 1994, *Harvard University Press.*

Montero M & Sonn CC (Eds.). **Psychology of Liberation. Theory and applications.** Springer, 2009, NY.

Sveaass N & Øveraas Halvorsen J, (2009). **En psykologi for fred.**

Menneskerettighetsutvalget i Norsk Psykologforening (Hentet 23.04.2013 fra <http://www.psykologforeningen.no/Fag-og-profesjon/Fagblogger/Joar-OEveraas-Halvorsens-menneskerettighetsblogg/En-psykologi-for-fred>).

Søreide L. Psykologiens samfunnsansvar. **Tidsskrift for Norsk Psykologforening**, Vol 49, nummer 1, 2012, side 96-100.